

Tyrkisk Hjelpearke – Nivå III

Avansert grammatikk, kompleks agglutinasjon og kulturkunnskap — LK20

Avansert agglutinasjon

Komplekse suffikskombinasjoner

Tyrkisk bygger ord ved å stable suffikser:

Lange former

- **gelememekteyim**
(jeg er ikke i stand til å komme)
- **oturuyormuşsunuz**
(dere bor visstnok)
- **görüşmemekteler**
(de kan ikke møtes)
- **sevdirmek**
(bli elsket/å bli elsket)

Suffiksrekkefølge avansert

1. Stamme
2. Avledningssuffikser
3. Nektelse (-me/-ma)
4. Tempus/aspekt
5. Modalitet (evidensialitet)
6. Personendelse
7. Spørsmålspartikkel

Nominalisering

- **-mek/-mak** – infinitiv
- **-me/-ma** – verbalsubstantiv
- **-iş/-ış/-uş/-üş** – handling
- **-dik/-tık** – at-setninger

Eksempler:

gelme (det å komme)
yapış (måten å gjøre på)
geldiğimiz yer (stedet vi kom til)

Avanserte verbformer

Kausalformer

Sette noen til å gjøre noe:

- **-dir/-dır/-dur/-dür**
- **-tir/-tır/-tur/-tür**
- **yapmak** → **yaptırmak** (få til å gjøre)
- **okumak** → **okutmak** (undervise)

Passiv

- **-il/-ıl/-ul/-ül**
- **-in/-ın/-un/-ün**
- **-n**
- **yapılmak** (bli gjort)
- **görülmek** (bli sett)
- **sevmek** (bli elsket)

Refleksiv

- **-in/-ın/-un/-ün**
- **yıkanmak** (vaske seg)
- **giyinmek** (kle på seg)

Resiprok

- **-iş/-ış/-uş/-üş**
- **görüşmek** (møtes, se hverandre)
- **anlaşmak** (forstå hverandre)

Komplekse setninger

Relativsetninger

- Bruk partisipp + substantiv
- **-(y)en/-(y)an** – som (subjekt)
- **-dik/-tık** – som (objekt)
- **okuyan öğrenci** (studenten som leser)
- **aldığım kitap** (boken jeg kjøpte)

Kondisjonalsetninger

- **-se/-sa** – hvis
- **gelirse** (hvis han kommer)
- **yapmasaydın** (hvis du ikke hadde gjort)
- **olsaydı** (hvis det hadde vært)

Konsesive setninger

- **-dik/-tık halde** – til tross for at
- **-se de/-sa da** – selv om
- **gelse de** (selv om han kommer)

Temporale setninger

- **-ken** – mens
- **-ince/-ınca** – når
- **-dik/-tık + zaman** – når
- **okurken** (mens han leser)
- **gelince** (når han kommer)

Evidensialitet

Miş-fortid og inferens

Tyrkisk skiller mellom direkte erfaring og indirekte kunnskap:

- **-di** – jeg så det selv
- **-miş** – jeg hørte det / jeg antar det

Eksempler:

Kar yağdı. (Det snødde – jeg så det)
Kar yağmış. (Det har visstnok snødd – noen fortalte meg)

Kombinasjon med andre tempus

- **geliyormuş** (han kommer visstnok)
- **gelecekmiş** (han skal visstnok komme)
- **gelmişti** (han hadde visstnok kommet)

Diskursmarkører

Tekstbinding

- **Öncelikle** – Først og fremst
- **İkinci olarak** – For det andre
- **Ayrıca** – I tillegg
- **Dahası** – Dessuten
- **Öte yandan** – På den andre siden
- **Bununla birlikte** – Imidlertid
- **Sonuç olarak** – Som konklusjon

- **Kısacası** – Kort sagt

Argumentasjon

- **Örnegin** – For eksempel
- **Çünkü** – Fordi
- **Bu nedenle** – Derfor
- **Dolayısıyla** – Således
- **Ancak** – Imidlertid
- **Fakat** – Men
- **Oysa** – Mens (kontrast)
- **Hatta** – Til og med

Meningsytring avansert

- **Kanımca** – Etter min mening
- **Görüşüme göre** – Ifølge min mening
- **İnanıyorum ki** – Jeg tror at
- **Kuşkusuz** – Uten tvil
- **Muhtemelen** – Sannsynligvis
- **Kesinlikle** – Absolutt

Idiomer og uttrykk**Vanlige idiomer**

- **Başını şişirmek** – forvirre noen
- **Göz üstüne** – med glede (akseptere)
- **Eli açık** – gavmild
- **Göğsünü germek** – ta ansvar
- **Kulak vermek** – lytte til
- **Yürekı ağzına gelmek** – bli veldig redd
- **Başını belaya sokmak** – skape problemer

Ordtak

- **Dost kara günde belli olur**
En venn viser seg i vanskelige tider
- **Damlaya damlaya göl olur**
Dråpe for dråpe blir til innsjø
- **Söy damlaması taşı deler**
Ord kan sære som stein

Kulturkunnskap avansert**Historie og samfunn**

- **Det osmanske riket** (1299-1922)
 - Multietnisk imperium
 - Tre kontinenter
 - Millet-system (religiøse grupper)
- **Republikken Tyrkia** (1923-)
 - Mustafa Kemal Atatürk
 - Sekulær stat
 - Moderniseringsreformer
 - Alfabetreform (1928)
 - Kvinners stemmerett (1934)

Reformer under Atatürk

- Latinsk alfabet erstattet arabisk
- Kalifatet avskaffet
- Vestlig lov og kalendersystem
- Sekulær utdanning
- Forbudt tradisjonelle hodeplagg (fez)
- Fremmet likestilling

Moderne Tyrkia

- NATO-medlem siden 1952
- EU-kandidatland
- Bro mellom øst og vest
- Stor økonomi i regionen
- Pluralistisk samfunn
- Rik kulturarv

Litteratur og kunst**Litteratur**

- **Orhan Pamuk** – Nobelpris 2006
- **Nazim Hikmet** – poet
- **Yaşar Kemal** – romanforfatter
- **Divan-litteratur** – osmansk poesi
- **Halk edebiyatı** – folkelige diktning

Musikk

- **Klassisk tyrkisk musikk**
 - Makam-system
 - Tradisjonelle instrumenter (saz, ney, ud)
- **Folkemusikk** (türkü)
- **Arabesque**
- **Moderne pop** – internasjonal innflytelse

Film og drama

- **Yeşilçam** – tyrkisk Hollywood
- Moderne tyrkiske filmer
- TV-serier (dizi) – stor eksport
- Nuri Bilge Ceylan – Cannes-vinner

Mat og gastronomi**Tyrkisk kjøkken**

- Ett av verdens tre store kjøkken
- Osmansk palastkjøkken
- Regionale variasjoner
- Sterke smaker og krydder

Kjente retter

- **Kebab** – grillet kjøtt (mange typer)
- **Dolma** – fylte grønnsaker
- **Meze** – forretter
- **Börek** – fylte bakverk
- **Manti** – tyrkiske ravioli
- **Lahmacun** – tyrkisk pizza
- **Pide** – flatbrød
- **Baklava** – søt dessert
- **Lokum** – tyrkisk honning

Drikke

- **Çay** – te (svart te, konstant)
- **Türk kahvesi** – tyrkisk kaffe
- **Ayran** – yoghurt-drikk
- **Raki** – anislikør ("løvens melk")
- **Şalgam** – rødbetejuice

Matkultur

- Måltider er sosiale begivenheter
- Gjestfrihet er svært viktig
- Te serveres konstant
- Frokost ofte omfattende
- Middag er hovedmåltid

Religion og festdager**Islam i Tyrkia**

- Ca. 99% muslimer (stort sett sunni)
- Sekulær stat
- Liberal tolkning hos mange
- Varierende religiositet
- Sufisme (mystisk tradisjon)

Religiøse høytider

- **Ramazan** – fastemåneden
- **Ramazan Bayramı** (Eid al-Fitr)
 - 3 dagers fest etter ramadan
 - Familiebesøk
 - Gaver til barn
- **Kurban Bayramı** (Eid al-Adha)
 - Offerfesten
 - 4 dager
 - Dele kjøtt med fattige

Nasjonale høytider

- **29. oktober** – Republikken-dag
- **23. april** – Barnas dag
- **19. mai** – Ungdommens dag
- **30. august** – Seiersdagen

Sosiale normer**Familie**

- Familieverdier sterke
- Respekt for eldre
- Utvidede familier viktige
- Foreldres mening verdsettes
- Generasjonsgap i moderne tid

Høflighet

- Bruk "siz" form til eldre/fremmede
- Håndtrykk vanlig
- Klemming mellom venner
- Kyss på kinn (samme kjønn)
- Kyss hånden til eldre (tradisjonelt)
- Sko av innendørs

Hamam (tyrkisk bad)

- Viktig sosial tradisjon
- Separat for menn og kvinner
- Renselses- og avslapningsritual
- Osmansk arkitektur
- Fortsatt populært

Eksamentips – Nivå III**Fokusområder**

- Mestre kompleks agglutinasjon
- Bruke avanserte verbformer (kausal, passiv, refleksiv)
- Bygge komplekse setninger med relativsetninger
- Uttrykke nyanserte meninger
- Vise dyp kulturell forståelse
- Bruke idiom og uttrykk naturlig
- Demonstrere evidensialitet korrekt
- Variere tekstbindingsuttrykk

Sjekkliste

- ☐ Komplekse suffiskombinasjoner
- ☐ Avanserte verbformer
- ☐ Varierte setningsstrukturer
- ☐ Korrekt evidensialitet
- ☐ Idiom og ordtak
- ☐ Kulturell kontekstualisering
- ☐ Sofistikert ordforråd
- ☐ Tekstkoherens og flyt

Skrivetips

- Bruk varierte diskursmarkører
- Inkluder kulturelle referanser
- Vis nyansert språkbruk
- Unngå gjentakelser
- Vær presis i grammatikk
- Demonstrer språklig kreativitet

